

Ethics, Prerequisites, and Limitations of the Translator (Culture, Art, and Texture based on the Book of Essays and Rules of Translation Industry by Hesamuddin Mostafa)

Fatemeh Dini

Ph.D. Student in Arabic Translation Studies, University of Tehran, Tehran, Iran

Javad Asghari*

Associate Professor, Department of Arabic Language and Literature, University of Tehran, Tehran, Iran

Abstract

Each profession has its own rules, limits, and restrictions, and for each profession, its boundaries and rules must be defined. Adherence to the standards, values, and limitations of each discipline can be defined as the professional ethics of that discipline. Due to the special position of the translator in the translation process, the present article has tried to express the ethics of the translator's profession and the prerequisites of the translation profession while using the descriptive-analytical method. Understanding the prerequisites and challenges and slips of the translation profession, as well as work experience in specific fields, makes the translator specialize in a field of translation techniques, and the process of finding expertise provides an important part of professional ethics in the field. Hussam al-Din Mustafa in his book "Basics and rules of the translation industry" has referred to the subject of professional ethics of translation and to various issues in this field, which is the basis of this article. The authors have come to the conclusion that: Familiarity with the culture of the source language, specialization in translation, familiarity with the technique of translation, context in translation, and translation process, are the most important prerequisites that a translator should consider, to be able to provide a more acceptable translation.

Keywords: Professional Ethics of Translator, Specialty, Context, Hesamuddin Mostafa.

The present paper is adapted from an Ph.D. thesis on Arabic Translation Studies, University of Tehran.

* Corresponding Author: Asgari.j@gmail.com

How to Cite: Dini, F., Asgari, J. (2023). Ethics, Prerequisites, and Limitations of the Translator (Culture, Art, and Texture based on the Book of Essays and Rules of Translation Industry by Hesamuddin Mostafa). *Translation Researches in the Arabic Language and Literature*, 12(27), 201-222. doi: 10.22054/RCTALL.2022.68352.1628

پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی-----

دوره ۱۲، شماره ۲۷، پاییز و زمستان ۱۴۰۱، ۲۰۱-۲۲۲

rctall.atu.ac.ir

DOI: 10.22054/RCTALL.2022.68352.1628

اخلاق حرفه‌ای، پیش‌نیازها و محدودیت‌های مترجم (فرهنگ و فن و بافت بر اساس کتاب اسس و قواعد صنعه الترجمة از حسام‌الدین مصطفی

دانشجوی دکتری مطالعات ترجمه عربی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

فاطمه دینی

دانشیار، گروه زبان و ادبیات عربی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

جواد اصغری*

چکیده

هر حرفه‌ای قوانین و محدوده‌ها و محدودیت‌های خاص خود را دارد و باید برای هر حرفه، مرزها و قوانین آن را مشخص کرد. رعایت استانداردها و ارزش‌ها و محدودیت‌های هر رشته را می‌توان تحت عنوان اخلاق حرفه‌ای آن رشته تعریف کرد. به دلیل جایگاه ویژه‌ای که مترجم در جریان ترجمه دارد، مقاله‌ی حاضر کوشیده است ضمن بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی به بیان اخلاق حرفه‌ای مترجم و پیش-نیازهای حرفه ترجمه بپردازد. شناخت پیش‌نیازها و چالش‌ها و لغزشگاه‌های حرفه ترجمه، بعلاوه‌ی سابقه کار در حوزه‌ای خاص باعث می‌شود مترجم در زمینه‌ای از فنون ترجمه، تخصص پیدا کند که همین فرآیند پیدا کردن تخصص، بخش مهمی از اخلاق حرفه‌ای این حوزه را تأمین می‌کند. حسام‌الدین مصطفی در کتاب «أسس و قواعد صنعة الترجمة» به موضوع اخلاق حرفه‌ای ترجمه و به مسائل مختلفی در این زمینه اشاره کرده که مبنای مباحث این مقاله قرار گرفته است. نگارندگان به این نتیجه رسیده‌اند که: آشنایی با فرهنگ زبان مبدأ، تخصص یافتن در ترجمه، آشنایی با فن ترجمه، بافت در ترجمه، فرآیند ترجمه، از مهم‌ترین پیش‌نیازها و مقدماتی است که یک مترجم باید آنها را مدنظر قرار دهد تا بتواند ترجمه‌ای مقبول تر ارائه کند.

کلیدواژه‌ها: اخلاق حرفه‌ای مترجم، تخصص، بافت، حسام‌الدین مصطفی.

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته مطالعات ترجمه دانشگاه تهران است.

* نویسنده مسئول: Asgari.j@gmail.com

مقدمه

اخلاق حرفه‌ای به معنای اخلاق کار و اخلاق مشاغل است. اصطلاحاتی همچون «Work Ethics» یا «Professional Ethics» معادل «اخلاق کاری یا اخلاق حرفه‌ای» در زبان فارسی است (صبحی قراملکی، ۱۳۹۸: ۶). نخستین و مهم‌ترین وظیفه اخلاق حرفه‌ای، رشد و توسعه قوانینی متنی بر اخلاق در شغل مورد نظر است (حسینیان، ۱۳۹۹: ۲۴). مترجمان، طی فعالیت‌های حرفه‌ای خود همواره با چالش‌هایی در زمینه اخلاق حرفه‌ای روبرو هستند و همانند اعضای هر مجموعه تخصصی دیگری، ممکن است با مجموعه‌ای از مسائل اخلاقی در مراحل انجام کار خود مواجه شوند. اخلاق حرفه‌ای به ویژه امروزه که انتظارات افراد از خدمات ارائه شده در حرفه ترجمه افزایش یافته، اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است. میزان اعتمادی که مشتریان نسبت به مترجمان دارند و مسئولیت سنگین آنان در این زمینه، ضرورت وجود استانداردهای اخلاقی یکسان را که منجر به هدایت مترجمان و همچنین حمایت متخصصان این حرفه در فرآیند ترجمه شود، حتمی می‌سازد.

کتاب «أسس و قواعد صنعه الترجمة» از حسام‌الدین مصطفی، شیوه و الگویی سامان یافته را ارائه می‌دهد که حاصل بیست سال فعالیت علمی و عملی وی در حوزه ترجمه و خلاصه‌ای از تجارب علمی و نتایج پژوهش‌های نظری و بررسی فنون مختلف ترجمه به زبان‌های گوناگون است. این کتاب برای تبیین و تفهیم موضوعات مختلف از روش‌ها و تعابیر ساده‌ای استفاده کرده تا خواننده بهتر بتواند از مطالب استفاده کند. نویسنده در این کتاب تلاش کرده راه روشنی را برای مترجم تازه‌کار بگشاید تا بتواند به مسائل اساسی ترجمه و اصول آن در حوزه نظری آگاهی یابد.

به اعتقاد حسام‌الدین مصطفی، ترجمه را می‌توان سفری به مناطق مختلف دانست. هر متنی مانند منطقه‌ای جدید، دارای ویژگی‌ها و جغرافیای خاص خود است. مترجم باید برای ترجمه متونی که به وی واگذار می‌شود، نقشه‌ای کاملاً واضح و مشخص داشته باشد که برآمده از شناخت فرهنگ و ویژگی‌های زبانی آن منطقه است تا امنیت راهی را که می‌خواهد در آن گام بگذارد تامین کند.

بیان مسئله

کار و حرفه با یکدیگر تفاوت دارند، زیرا هر حرفه‌ای کار است، اما هرکاری حرفه نیست. حرفه بر خلاف کار، مستلزم داشتن شناخت دقیق است. گاهی انسان کاری را پیش می‌گیرد که از عهده آن خوب بر نمی‌آید و در فرصت بعدی سعی می‌کند اشتباهاتش را تصحیح کند، اما حرفه به کاری گفته می‌شود که شخص پس از آموزش عملی و فکری در مراکز یا مدارس یا دانشگاه‌ها بدان دست می‌یابد تا بتواند مهارت‌ها و معارف نظری و قواعد را به خوبی بیاموزد. از کسی که حرفه‌ای را آموخته انتظار می‌رود براساس دانشی که اندوخته و مهارت‌هایی که به دست آورده است، حرفه خود را به خوبی انجام بدهد و اخلاق حرفه‌ای را رعایت کند. اهمیت این موضوع و حساسیت آن بر کسی پوشیده نیست. مترجمان نیز با توجه به نوع کار و مؤسسه و نهادی که برای آن فعالیت می‌کنند باید در انجام کار به اخلاق حرفه‌ای و منشور اخلاقی توجه ویژه‌ای داشته باشند. رعایت اخلاق حرفه‌ای و توجه به آن در حرفه ترجمه، بیشتر به پیش‌نیازهای ترجمه یک متن بازمی‌گردد. به عبارت دیگر، مترجم باید علاوه بر ویژگی‌های کلی مترجم؛ یعنی آشنایی به زبان مبدأ و تسلط به زبان مقصد که کتاب‌های ترجمه از آن یاد کرده‌اند به موارد دیگری نیز توجه کند که در این مقاله براساس کتاب «أسس و قواعد صنعت ترجمه» از حسام الدین مصطفی به آن‌ها می‌پردازیم.

این مقاله در پی پاسخ گفتن به این دو سؤال است:

- برای رعایت اخلاق حرفه‌ای، پیش‌نیازهای حرفه ترجمه براساس کتاب أسس و قواعد فن ترجمه چیست؟

- فن ترجمه در زمینه موضوعات مختلف دارای چه ویژگی‌هایی است و چه شرایطی را اقتضا می‌کند؟

به منظور پاسخگویی به سؤالات این پژوهش، فرضیه‌های به صورت زیر در نظر گرفته

شده است:

- رعایت پیش‌نیازهای حرفه ترجمه در آشنایی با فرهنگ زبان مبدأ و پیدا کردن تخصص دقیق در ترجمه و آشنایی کامل با فن ترجمه متون مورد نظر، محقق می‌شود که می‌تواند بخش مهمی از اخلاق حرفه‌ای را تامین کند.

- متن محور بودن یا خواننده محور بودن متن زبان مبدأ، مبنای فن ترجمه آن متن قرار می‌گیرد که ملزوماتی دارد.

پیشینه پژوهش

گنجیان (۱۳۹۷) در مقاله «واکاوی چالش‌های ترجمه ادبی: بررسی تحلیلی نوع متن، اجزای متن و چالش خواننده» به چالش‌هایی که مترجم متون ادبی با آن‌ها روبه‌رو است، پرداخته و چالش نوع متن، چالش خواننده و چالش اجزای متن را بررسی کرده است. هر کدام از این چالش‌ها به تفصیل توضیح داده شده، اما اصول ترجمه متون ادبی را که مقاله حاضر به آن می‌پردازد، توضیح نداده است.

محمودزاده (۱۳۸۵) در مقاله «نگاهی به عملکرد مترجم شفاهی» کوشیده است به بیان این نکته پردازد که چرا عملکرد برخی از مترجمان ضعیف است. همچنین تلاش شده نکاتی برای دانشجویان ترجمه و احتمالاً مترجمان تازه‌کار تبیین شود تا این دو گروه بتوانند با کمک این نکات بر مشکلات خود فائق آیند. این مقاله در واقع، نقد عملکرد مترجمان است، نه پیش‌نیازهای اخلاق حرفه‌ای در ترجمه که مقاله حاضر به آن پرداخته است.

ساری و همکار (۱۳۹۱) در مقاله «مطالعه توصیفی فرآیند ترجمه مترجمان انگلیسی تازه‌کار ایرانی» در چهارچوب مطالعات توصیفی ترجمه به توصیف و مقایسه فرآیندهای به کار گرفته شده توسط مترجمین تازه‌کار و حرفه‌ای پرداخته‌اند که این مقاله نیز به حوزه ارزیابی ترجمه مرتبط است و با موضوع مقاله حاضر فاصله دارد.

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود بیشتر پژوهش‌های انجام شده با محوریت مترجم بر پایه نقد عملکرد مترجمان و راهکارها و فرآیندهای به کار گرفته شده توسط آنان صورت گرفته است. تاکنون هیچ پژوهشی به صورت مجزا به شرح و تبیین پیش‌نیازهای مترجم حرفه‌ای و تبیین فن ترجمه انواع متون و موضوع بافت در ترجمه نپرداخته است که این امر ضرورت پژوهش حاضر را دو چندان می‌کند.

یافته‌ها

۱. پیش‌نیازهای ترجمه

پیش‌نیازهای ترجمه، همان مقدمات نظری و تمهیداتی است که مترجم پیش از ترجمه هر متنی باید از آن‌ها آگاهی داشته باشد و توانایی‌های خود را در قالب این مقدمات نظری، ارزیابی کند و چالش‌های این مسیر را بشناسد، سپس دست به ترجمه بزند. این مقدمات نظری براساس کتاب حسام‌الدین مصطفی عبارتند از: «آشنایی با فرهنگ زبان مبدأ»، «تخصص در ترجمه»، «آشنایی با فن ترجمه»، «بافت در ترجمه» و «فرآیند ترجمه».

۱-۱. آشنایی با فرهنگ زبان مبدأ

حسام‌الدین مصطفی در فرآیند ترجمه، ابتدا آشنایی قابل قبول با فرهنگ متن مبدأ را ضروری می‌داند و معتقد است مترجم باید منابع فرهنگی زبان مقصد را به خوبی مطالعه کند تا بتواند ویژگی‌های فرهنگی را که نویسنده خواسته یا ناخواسته در متن خود بازتاب داده است در متن ترجمه بازنمایی کند. وی خواندن را نخستین گام برای رسیدن به سرچشمه‌های فرهنگ و معرفت می‌داند که طبعاً موضوع خواندن در اینجا به مطالعه کتاب اختصاص ندارد و اطلاع از سایر رسانه‌های گروهی اعم از حقیقی و مجازی را شامل می‌شود. وی معتقد است «مترجم باید سه ویژگی اساسی در زمینه خواندن را دارا باشد: آگاهی یافتن، پیگیری و نقد. مترجم واقعی سرچشمه‌های فرهنگی اهل زبان مبدأ را می‌شناسد و زیرشاخه‌های آن را مطالعه می‌کند. تغییرات و تحولاتی که در زمینه‌های زبان و فرهنگ کشور و سرزمین مورد نظرش اتفاق می‌افتد را رصد می‌کند. چنین مترجمی قادر خواهد بود بین فرهنگ زبان مبدأ و مقصد تمایز قایل شود و در موقع لزوم، نمادها و پدیده‌های فرهنگی متن اصلی را به طور مستقیم به متن ترجمه منتقل کند یا برابری فرهنگی مناسبی برای آن بیابد تا ارتباط مخاطب با متن ترجمه را در حد مطلوبی قرار دهد» (ر. ک: مصطفی، ۱۳۹۹: ۳۰۲).

۲-۱. تخصص در ترجمه

صاحب کتاب أسس و قواعد صنعة الترجمة بر ضرورت تخصص در موضوع متن اصلی تأکید ویژه‌ای دارد و تسلط مترجم بر چالش‌های زبانی متن مبدأ را بسیار مهم می‌داند. «او

مترجم را براساس تخصص به سه نوع تقسیم می‌کند: ۱- مترجم عام یا همه فن حریف؛ چنین مترجمی توانایی‌های لازم برای ترجمه هر نوع متنی را در خود احساس می‌کند و دست به ترجمه متون مختلف از متون علمی و حقوقی گرفته تا متون ادبی می‌زند [که] نمی‌تواند کارایی لازم را داشته باشد. ۲- مترجم متخصص؛ این نوع از مترجمان به علم خاصی توجه نشان می‌دهند و در آن حیطه دست به ترجمه می‌زنند و از ترجمه در حیطه‌های دیگر می‌پرهیزند. به عنوان مثال، مترجم متخصص در متون حقوقی به ظرایف کار در این نوع متون آگاه است و سعی دارد با تداوم کار در این زمینه، مهارت و آگاهی خود را همواره بالاتر ببرد و به ترجمه این نوع متون شناخته شود. چنین مترجمی به سراغ ترجمه متون ادبی یا صنعتی نمی‌رود؛ زیرا تخصص لازم را در خود نمی‌بیند. ۳- مترجم دارای تخصص دقیق؛ منظور از مترجمان دارای تخصص دقیق کسانی هستند که به یک رشته محدود از علمی خاص گرایش پیدا می‌کنند و فقط در همان زمینه قلم می‌زنند؛ مانند کسی که در متون حقوقی فقط در زمینه حقوق بین‌الملل ترجمه می‌کند یا کسی که در میان متون ادبی فقط رمان، آن هم رمان‌های مدرن را ترجمه می‌کند و دیگر به سراغ ترجمه شعر نمی‌رود یا کسی که فقط به ترجمه اشعار کلاسیک می‌پردازد و ترجمه سایر متون ادبی را به مترجمان متخصص آن حیطه واگذار می‌کند» (مصطفی، ۱۱۹۹: ۳۰۳).

جالب توجه است که در ایران، ترجمه به تدریج به سوی برجسته شدن مترجمان دارای تخصص دقیق می‌رود؛ زیرا می‌بینیم که برخی مترجمان رمان، فقط رمان‌های عربی برنده جایزه بوکر عربی یا نامزد دریافت این جایزه را ترجمه می‌کنند یا مترجمانی که در طول زندگی خود فقط اشعار یک شاعر را ترجمه کرده‌اند؛ از این رو، می‌توانیم بگوییم او مثلاً مترجم اشعار ادونیس است یا فقط مترجم اشعار غاده السمان است.

در برخی دارالترجمه‌ها حوزه ترجمه مترجمان کاملاً تفکیک شده است؛ مثلاً یک مترجم فقط وکالت‌نامه ترجمه می‌کند و دیگری فقط به سراغ ترجمه قرارداد می‌رود و به همین ترتیب. این نوع نگاه به ترجمه و پرورش دادن مترجمان دارای تخصص دقیق، می‌تواند ترجمه را در ایران حرفه‌ای کند و طبعاً در پی آن اخلاق حرفه‌ای مترجم معنا پیدا می‌کند.

- بنابر اندیشه‌های مؤلف کتاب *أسس وقواعد صنعة الترجمة* از زاویه دیگر می‌توان مترجمان را به سه دسته تقسیم کرد (ر. ک: مصطفی، ۱۱۹۹: ۲۴۲):
- ۱- مترجمان کارِ گِل: کسانی که در اداره یا شرکتی مشغول به کار ترجمه هستند و متون خاصی را ترجمه می‌کنند که در انتخاب متن اصلی آن‌ها هیچ دخالتی ندارند. این افراد ممکن است متونی که ترجمه می‌کنند را دوست نداشته باشند و با آن‌ها ارتباط برقرار نکنند. در واقع، ماهیت کار آنان اقتضا می‌کند به طور مداوم مشغول ترجمه این متون باشند؛ زیرا درآمد آنان از این راه تأمین می‌شود. چنین مترجمانی متخصص نیستند و مطالب و موضوعات مربوط به فنون ترجمه و شیوه‌های ارتقا بخشیدن به کار ترجمه را دنبال نمی‌کنند، اما در فرآیند کار و در طول زمان در آن نوع متن یا موضوع، تخصص پیدا می‌کنند. مترجم حرفه‌ای نیستند و ترجمه، حرفه آنان شده است. رساندن به موقع ترجمه به کارفرما یا سرعت کار ترجمه در این دسته از مترجمان باعث پایین آمدن کیفیت ترجمه می‌شود. مثلاً، مترجمی که در یک خبرگزاری کار می‌کند و هر روز باید حجم خاصی از اخبار یا تحلیل‌های سیاسی را ترجمه کند از این دسته محسوب می‌شود.
  - ۲- مترجمان کارِ گِل و دل: این دسته از مترجمان، این شانس را دارند برخی از متون را با انتخاب خودشان ترجمه کنند. سفارش ترجمه به گونه‌ای است که دست آنان را برای انتخاب نوع متن باز می‌گذارد، اما در عین حال، محدوده انتخاب، محدود است. به عنوان مثال، یک ناشر به چنین مترجمی سفارش می‌دهد متون تاریخی دوره‌ای خاص از تاریخ قدیم را انتخاب و ترجمه کند.
  - ۳- مترجمان کاردل: نوع سوم از مترجمان آنانند که ترجمه را به عنوان منبع درآمد نمی‌بینند و برای دل خودشان ترجمه می‌کنند و از این کار لذت می‌برند. این افراد فلسفه خاصی برای ترجمه دارند و همین باعث می‌شود برای درک دقیق مفهوم و پیام متن اصلی و بالا بردن سطح زبانی متن ترجمه، زحمت زیادی متقبل شوند. اینان در فرآیند ترجمه، دست به ابتکار و آفرینش‌های زبانی و هنری می‌زنند و دقیقاً همین افراد هستند که سطح ترجمه کشور را مثلاً در زمینه ترجمه رمان از عربی به فارسی یا در زمینه ترجمه شعر نو از فارسی به عربی ارتقا می‌بخشند. نام این افراد در تاریخ ادبیات کشور، مطرح شده و ماندگار می‌شود. مترجمانی همانند احمد آرام و نجف دریابندری از این دسته هستند.

۱-۳. فن ترجمه متون مختلف

مترجم برای آن که به تخصص در ترجمه برسد ابتدا باید از فنون ترجمه متون مختلف آگاهی و اطلاع یابد تا اولاً علاقه خود به متونی خاص را دریابد و در آن زمینه تجربه کسب کند و ثانیاً تمهیدات ترجمه آن نوع متون را بشناسد. انواع متون را می‌توان به شش شاخه اصلی تقسیم کرد:

۱-۳-۱. فن ترجمه متون مطبوعاتی

متون مطبوعاتی از جمله متون اطلاعاتی به شمار می‌روند که فقط در پی انتقال اطلاعات و ارائه مطلب هستند. «زبان متون مطبوعاتی باید واضح و روشن و بی‌طرفانه و واقع‌بینانه باشد و از تعابیر مجازی و اشارات کنایی پرهیز کند» (مصطفی، ۱۹۹۱: ۱۷۸). می‌توان گفت ترجمه متون مطبوعاتی، یک تخصص است و کسی که دست به ترجمه چنین متونی می‌زند باید پیش‌نیازهای آن را بشناسد که به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌کنیم:

- تفاوت زبان مطبوعات با زبان عربی رسمی: زبان عربی رسمی به زبان مکاتبات اداری و یادداشت‌های رسمی و بیانیه‌ها و زبان نویسندگان بزرگ گفته می‌شود. زبان مطبوعات تفاوت‌های برجسته‌ای با زبان رسمی دارد. در واقع، ساخت‌های واژگانی و اصطلاحی و بافت‌های نحوی و اسلوب‌های جدیدی که معمولاً از رهگذر ترجمه از زبان‌های خارجی وارد زبان مطبوعات می‌شوند به این زبان، ویژگی خاصی داده‌اند. بنابراین، زبان مطبوعات، زبانی بین زبان قاموسی و زبان مردم کوچه و بازار است و مترجم باید از طریق مطالعه مطبوعات مختلف عربی و آشنایی با سایت‌های خبری جهان عرب با این زبان آشنا شود و تفاوت‌های آن را با زبان معیار که چهارچوب‌دار و ضابطه‌مند است، درک کند. این زبان اغلب، اسلوب‌محور است و اسلوب‌های کهن عربی با اسلوب‌های وارداتی جایگزین می‌شوند و زبان به سمت سادگی و تسهیل می‌رود.

- آشنایی با اوضاع معاصر کشورهای عربی: مترجم متون مطبوعاتی باید با تاریخ معاصر کشورهای عربی، تحولات سیاسی-اقتصادی جهان، نهضت‌های مردمی و اخبار سیاسی روزمره جهان آشنا باشد و تحولات را به طور مداوم رصد کند.

- آشنایی با اصطلاحات: متون مطبوعاتی سرشار از اصطلاحات هستند و هر روز اصطلاح تازه‌ای در دل محافل سیاسی متولد می‌شود و در مطبوعات بروز پیدا می‌کند. مترجم باید

این اصطلاحات و تعابیر را بشناسد و معادل فارسی برای آن‌ها پیدا کند. چالش دیگری که در این زمینه وجود دارد اشتراک‌های دو زبان فارسی و عربی در سطح واژگان و اصطلاحات است. «ویژگی‌های این دو زبان و برخی اشتراکاتی که در وام‌گیری واژگان دو زبان از یکدیگر وجود دارد و همچنین اشتراکات و تفاوت‌های فرهنگی دو زبان، مشکلاتی را برای مترجمان فارس زبان ایجاد می‌کند» (نقی‌زاده، ۱۳۹۴: ۲۳۲).

– شناخت تفاوت انواع متون مطبوعاتی: متون مطبوعاتی انواعی دارد که از جمله می‌توان به «متون خبری و سیاسی، متون نظامی، متون اقتصادی، متون ورزشی، متون علمی، متون پزشکی – بهداشتی، متون فرهنگی، متون هنری، متون فناوری اشاره کرد. متون خبری و سیاسی نیز به خبر و ارکان آن، گزارش خبری، مصاحبه خبری، عملیات روانی در رسانه تقسیم می‌شود» (همان: ۲۴۱). ماهیت خبر و تفسیر سیاسی و گزارش با هم متفاوت است و مترجم باید از شیوه‌های خبرنگاری در زبان مقصد و ساخت جملات تفسیرهای سیاسی و متون گزارشی آگاهی داشته باشد. علاوه بر این، مترجم متون مطبوعاتی باید با خبرگزاری‌ها و سایت‌های خبری عربی آشنایی داشته باشد.

۱-۳-۲. فن ترجمه متون دینی

حساسیت ترجمه متون دینی بر کسی پوشیده نیست و طبعاً چالش‌های ترجمه این نوع متون، مهم‌تر و حساس‌تر است؛ زیرا با اعتقادات مرتبط است. در ترجمه متون دینی باید بین ترجمه قرآن و سایر متون دینی تفاوت قائل شد؛ زیرا ترجمه قرآن، ویژگی‌ها و حساسیت‌های خاص خودش را دارد. متون دینی غیرقرآنی نیز به متون حدیثی که وحیانی هستند و از معصوم علیهم السلام صادر شده‌اند و متون غیروحیانی شامل شرح و توضیح احادیث و متون فقهی و کلامی تقسیم می‌شود. تفاوت اصلی بین ترجمه متون مثلاً مطبوعاتی با متون دینی این است که «در متون مطبوعاتی، خواننده موردنظر است و در متون دینی، گوینده کلام و همین تفاوت اساسی است که بر فرآیند ترجمه و رسالت مترجم تأثیر می‌گذارد» (انوشیروانی، ۱۳۸۴: ۱۹).

در زمینه ترجمه متون دینی به ترجمه صوری یا هم‌تراز و ترجمه تفسیری اشاره می‌شود که این موضوع نیز بر حساسیت ترجمه این متون صحنه می‌گذارد.

۱-۳-۳. فن ترجمه متون حقوقی

متون حقوقی چنان که از نام آن پیداست به حقوق اشخاص حقیقی و حقوقی مرتبط است و ترجمه صحیح و دقیق آن از اهمیت بالایی برخوردار است و به تسلط و مهارت ویژه‌ای نیاز دارد. در یک متن حقوقی، این زبان است که اطلاعات موجود در ذهن قانون‌گذار را انتقال می‌دهد و فهم این زبان، ممارست و مهارت زیادی را می‌طلبد. «ترجمه ضعیف متون حقوقی باعث برداشت‌های متفاوت و چندگانه می‌شود. مفهوم متن حقوقی در نتیجه خواندن آن به دست می‌آید و خواننده است که متن را در ذهن خود تحلیل کرده و معنی آن را می‌فهمد» (محمدزاده یاغچی، ۱۳۸۵: ۵۱).

چالش‌های مهم ترجمه متون حقوقی در دو نوع خلاصه می‌شود: یکی چالش‌های زبانی و نحوی و دیگری، چالش در آگاهی از فن ترجمه متون حقوقی. در مواردی، ترجمه‌های ضعیف متون حقوقی به اختلاف نظر درباره ماهیت آن‌ها و مشکلات حقوقی منجر می‌شوند. «سبک نگارش، الفاظ و اصطلاحات در متون حقوقی و قانونی حائز اهمیت بسیاریند و فرض این است که نویسنده یا قانون‌گذار حکیم و دانا در نحوه نگارش متون و استخدام کلمات در آن‌ها به ویژه در متون قانونی، دقت زیادی به خرج می‌دهد و تعمداً شیوه‌های خاص را به کار می‌برد تا متن از کلیت مناسبی برخوردار باشد. این دقت و توجه باید هنگام ترجمه نیز مدنظر مترجم قرار گیرد. حال اگر این رویکرد به عمد توسط نویسندگان و طرفین معاهدات یا کنوانسیون‌ها استفاده شود، مترجم باید این توجه و هوشیاری را داشته باشد که هنگام ترجمه چنین سندی به هیچ نحو برای واضح کردن و شرح مفاهیم آن تلاش نکند و اجازه دهد که متن با همان میزان ابهام یا کلیت باقی بماند».

۱-۳-۴. فن ترجمه شعر و متون ادبی

ترجمه شعر و متون ادبی از اهمیت ویژه‌ای در مطالعات ترجمه برخوردار است؛ زیرا این نوع متون بسیار صیقل یافته است و کلمات و ترکیب‌ها با محدودیت‌ها و سلیقه خاصی انتخاب شده و در دل جمله قرار می‌گیرند. در این میان، ترجمه شعر بسیار جنجال‌برانگیز بوده و صاحب‌نظران آرای متفاوت و گاه متناقضی در این زمینه دارند. نکته مهم‌تر اینکه شعر به دو نوع کلاسیک و نو تقسیم می‌شود که هر کدام دشواری‌ها و مسائل خاص

خودش را دارد. منظور ما از شعر در اینجا همان شعر کلاسیک است که وزن و قافیه داشته و علاوه بر عاطفه و خیال بر پایه موسیقی قرار دارد و متشکل از مجموعه بیت-هاست.

«آمیختگی زبان شعر با احساس شاعر و بهره‌مندی آن از ابهام و پیچیدگی و وجود عناصری نظیر موسیقی، عاطفه و خیال، شعر را در مرتبه بالاتری از نثر قرار می‌دهد و به همان میزان بر اهمیت ترجمه آن می‌افزاید. مترجم شعر علاوه بر بهره‌مندی از سایر ویژگی‌های یک مترجم ادبی باید با زبان شعر معاصر و ویژگی‌های آن از جمله بافتار و فضای حاکم بر متن، کار برد زبان نماد، توجه به عنصر تکرار، موسیقی درونی شعر و کاربردهای اسم خاص آشنا باشد» (آل‌بویه، ۱۳۹۲: ۱۳).

در ترجمه ادبی، مترجم نخست باید دارای احساس و خلاقیت ادبی و ذوق و قریحه شاعرانه باشد. با این وصف، شاید بتوان گفت فن ترجمه شعر و متون ادبی از فنون ترجمه سایر متون، گسترده‌تر و مهم‌تر است. کاترینا رایس از نظریه‌پردازانی است که بر نوع متون و فن ترجمه متفاوت آن‌ها تأکید ویژه‌ای دارد. وی متون را به چهار دسته تقسیم می‌کند که عبارتند از: متون محتوامحور، متون فرم‌محور، متون خطابی و متون شنیداری. در این تقسیم، مقصود رایس از متون فرم‌محور، همان متون ادبی است؛ چراکه مقصود وی از فرم، شیوه بیان نویسنده از مضمونی مشخص یا کیفیت ارائه محتوا از سوی مؤلف است (گنجیان خناری، ۱۳۹۷: ۱۰۲).

به هر حال، فن ترجمه شعر و متون ادبی، تفاوت‌های بسیار مهم و اساسی با قواعد ترجمه در سایر متون دارد که مترجم باید آن‌ها را به خوبی بشناسد و سپس دست به ترجمه چنین متونی بزند.

۱-۳-۵. فن ترجمه متون تاریخی و جغرافیایی

متون تاریخی تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای با متون جغرافیایی دارد؛ زیرا متون تاریخی اغلب با روایت تاریخ و گاه‌شمارهای مختلف سروکار دارد، اما متون جغرافیایی بر پایه نقشه و نمودار و اطلاعات آماری شکل می‌گیرد. عدم آشنایی با اصول فن ترجمه متون تاریخی و جغرافیایی باعث می‌شود نکته‌های ریز و جزئی در این متون مغفول بماند و مترجم، چنین متونی را مانند متون مطبوعاتی یا متون داستانی ترجمه کند. وجود اسامی

خاص مرتبط با اماکن مختلف در دوره‌های تاریخی یا تمدن‌های باستانی و یا حتی تاریخ کشورهای مختلف، ترجمه این متون را دشوار می‌کند. درباره اهمیت ترجمه متون تاریخی باید گفت «اسناد و مکتوباتی که در خلال فعالیت‌های باستان‌شناسی یا کشفیات تاریخی به دست آمده و یا کتیبه‌های عیلام، بابل، آشور و ایران و پاپیروس‌های مصر یا اسناد تورفان و... به مدد ترجمه در اختیار متخصصان قرار گرفته است» (حسین‌زاده شانه-چی، ۱۳۸۷: ۲۹).

عواملی که باعث می‌شود مترجمان متون تاریخی در ترجمه آثار به اشتباه بیفتند را می‌توان در پنج عامل خلاصه کرد:

- نداشتن تخصص و بی‌توجهی ناشران. مترجمی که اثری تاریخی را ترجمه می‌کند و ناشری که یک اثر تاریخی را به مترجمی غیرمتخصص می‌سپارد در ورود خطاهای تاریخی به زبان فارسی به یک اندازه سهیم هستند.

- تشابه نام اشخاص و اماکن مختلف. این تشابه باعث می‌شود مترجم غیرمتخصص دچار اشتباه شود؛ به ویژه اینکه این اسامی به زبان عربی و یا ترکی و یا سایر زبان‌های کهن است.

- سهل‌انگاری مترجمان در زمینه پژوهش در ضبط درست اسامی خاص مانند نام اشخاص، اماکن، قبایل، فرقه‌ها و نام‌های جغرافیایی. مترجمان سهل‌انگار و غیرمتخصص که با کتاب‌های اصلی و مهم این حوزه آشنایی ندارند و به اینترنت و سایت‌های غیرتخصصی مراجعه می‌کنند دچار این اشتباهات می‌شوند.

- تفاوت حروف الفبای زبان‌های اروپایی با زبان‌های اصلی اسلامی؛ یعنی عربی، فارسی و ترکی. تلفظ و آوانگاری برخی کلمات، دشواری‌هایی را برای مترجمان این حوزه به وجود می‌آورد. در واقع مترجم چنین متونی علاوه بر مترجم بودن باید محقق و پژوهشگر نیز باشد.

- تبدیل تاریخ‌های قمری و میلادی و برعکس. «تقویم قمری و میلادی ماهیت متفاوتی دارند و تبدیل این دو به یکدیگر تابع شیوه‌های خاصی است. تقویم هجری قمری ده روز از تقویم میلادی کوتاه‌تر بوده و برخلاف تقویم میلادی، یک تقویم متغیر و غیر ثابت است» (همان: ۳۱).

در مجموع باید گفت به دلیل دشواری فهم برخی از متون تاریخی و سایر چالش‌های این حوزه، کسی که به سراغ ترجمه متون تخصصی همچون تاریخی و جغرافیایی می‌رود باید دانش آموخته این رشته‌ها باشد و یا اینکه متن ترجمه خود را برای مقابله به دانش-آموختگان آن رشته تخصصی بدهد تا مثلاً اسامی اشخاص و اماکن به اشتباه وارد زبان مقصد نشود.

۱-۳-۶. فن ترجمه متون علمی

فن ترجمه متون علمی به حوزه‌های مختلفی تقسیم می‌شود و زیرشاخه‌های زیادی دارد. به عنوان مثال، علم مکانیک بخشی از متون علمی است و به زیرشاخه‌های سینماتیک، ترمودینامیک، دانش مواد، تحلیل سازه‌ها و الکتریسته و... تقسیم می‌شود. مهندسی رشته‌های مختلف نیز به شاخه‌های مختلفی چون مهندسی کشاورزی، مهندسی دریا، مهندسی خودرو، مهندسی ماشین‌های ریلی، مهندسی پزشکی و مهندسی نفت و... تقسیم می‌شود که طبعاً آشنایی با همه این رشته‌ها ممکن نیست و کارشناس خاص خود را می-طلبد. به هر حال، مترجم در ترجمه متون علمی باید:

- به فرهنگ اصطلاحات تخصصی دسترسی داشته باشد، زیرا در متون علمی و صنعتی، اصطلاحات تخصصی حرف اول را می‌زند.

- مطالعات خود را پیرامون موضوع متن اصلی آغاز کند یا آن را گسترش دهد و به طور کلی اطلاعات عمومی خود را در این زمینه افزایش دهد. به عنوان مثال، مترجمی که بر آن است تا بروشوری را برای یک شرکت صنایع غذایی که به دنبال صادرات است، ترجمه کند باید اصطلاحات مورد نظر در فارسی و عربی را بشناسد و به حافظه خود در این زمینه تکیه نکند.

- روان و سلیس بودن متن ترجمه باید مدنظر باشد. در ترجمه متون علمی به ویژه متن‌های اقتصادی که منافع شرکت‌های سفارش‌دهنده ترجمه را دربر دارد نباید متن ترجمه، ابهام‌آلود باشد؛ به خصوص اگر این ابهام از ناتوانی مترجم از فهم متن اصلی ناشی شود.

۱-۴. بافت در ترجمه

موضوع مهم دیگری که از چالش‌ها و لغزشگاه‌های مترجم محسوب می‌شود و اخلاق حرفه‌ای او را تهدید می‌کند، سیاق یا بافت متن است. توجه نکردن به موضوع سیاق یا بافت جمله موضوعی است که مترجمان نوآموز و گاه مترجمان حرفه‌ای را به اشتباه می‌اندازد. مترجم باید کلمه را در جمله ببیند و بتواند چالش‌های مختلفی را که بافت در جمله به وجود می‌آورد، درک کند و ترجمه خود را با عنایت به آن‌ها انجام دهد. «برخی از تعریف‌های بافت از زبان حسام‌الدین مصطفی چنین است:

- همه مناسبت‌ها و شرایط حاکم بر متکلم یا مخاطب یا شرکت‌کنندگان در یک حادثه زبانی.

- مجموعه‌ای از کلمات مرتبط با یکدیگر؛ به طوری که نه تنها بر معنی واژگان، بلکه بر معنای جمله و پارگراف سایه انداخته‌اند.

- معنای مورد نظر در هر سازه متنی یا زبانی.

به نظر می‌رسد تعریف اول، جامع‌تر است. به هر حال، معنی‌شناسان وقتی از بافت، سخن می‌گویند دو بافت مختلف را در نظر می‌گیرند. حسام‌الدین مصطفی نیز تأکید زیادی بر آگاهی مترجم از بافت دارد. او همین دو بافت مختلف را بافت داخلی و بافت خارجی می‌نامد» (ر. ک: مصطفی، ۱۱۹۹: ۱۱۴). البته به این دو بافت، بافت زبانی و غیر زبانی نیز گفته می‌شود.

بافت داخلی مجموعه‌ای از داده‌های زبانی و روابط آن‌هاست که متن را تشکیل می‌دهند. بافت خارجی به عوامل غیرزبانی و مناسبت‌هایی اطلاق می‌شود که متن را دربر گرفته‌اند. بافت داخلی از یک دیدگاه، «کلیه واژه‌هایی است که قبل و بعد از یک واژه در متن یا جمله به کار رفته‌اند» (باطنی، ۱۳۷۴: ۱۴۷-۱۴۶).

«بافت، محیطی است که پیرامون یک جمله قرار دارد. اگر این بافت واژه‌ها یا جمله‌هایی باشند که قبل یا بعد از جمله مورد نظر ما آمده‌اند، این بافت را درون‌زبانی می‌نامیم. اگر نامه‌ای به دست ما رسیده باشد و نویسنده نامه برای ما نوشته باشد که تصادف کرده و چند جای بدنش شکسته است، وقتی به جمله «شانه‌ام شکست» برسیم، فوراً درمی‌یابیم که کتف او شکسته است. در چنین شرایطی، تعبیر یکی از دلالت‌های

چندگانه «شانه» از طریق بافت درون‌زبانی میسر شده است (چون شانه به معنی شانه‌موی سر هم معنا می‌دهد).

بافت دیگری نیز وجود دارد که بافت برون‌زبانی یا بافت موقعیتی نامیده می‌شود. این بافت تمامی اشیا و اعمالی را که پیرامون گوینده و شنونده قرار دارند دربر می‌گیرد. به نمونه‌های زیر توجه کنید:

۱. پدری در حال تعمیر اتومبیلش است و پسرش در کنارش بازی می‌کند. پدر به پسرش می‌گوید: مراقب آن پیچ باش.

۲. پدری کنار پسرش در اتومبیل نشسته است و پسر با سرعت رانندگی می‌کند. پدر به پسرش می‌گوید: مراقب آن پیچ باش.

جمله «مراقب آن پیچ باش» به دلیل دلالت چندگانه پیچ دو مفهوم مختلف دارد، اما اگر با توجه به نمونه‌های ۱ و ۲ بافت برون‌زبانی حاکم بر این جمله را در نظر بگیریم، جمله تولید شده یعنی «مراقب آن پیچ باش» فقط از یک مفهوم برخوردار خواهد شد. به این ترتیب می‌بینیم که به کمک بافت درون‌زبانی و برون‌زبانی می‌توان به تعبیر معنی رسید (صفوی، ۱۳۸۵: ۴۸-۴۹).

اهمیت بافت در این است که اولاً معنای کلمه مورد نظر نویسنده را در جمله تعیین می‌کند و ثانیاً معناهای مشترک لفظی را از یکدیگر تفکیک کرده و مفهوم دقیق کلمه را مشخص می‌کند.

بافت یکی از عوامل مهم و مؤثر در ایجاد معنی متن است؛ به طوری که معنای کلمه جز در بافت جمله مشخص نمی‌شود. باطنی می‌نویسد: «ما زبان را همیشه در زمان و مکان معینی به کار می‌بریم؛ این زمان و مکان روی هم بافت غیرزبانی یا بافت موقعیتی را تشکیل می‌دهند. در هر موقعیت، عواملی وجود دارند که می‌توانند به تعبیر زبان کمک کنند. گاهی در یک موقعیت پدیده‌هایی وجود دارند که چون گوینده اطلاع از آن‌ها را بین خود و شنونده بدیهی فرض می‌کند، صریحاً از آن‌ها نام نمی‌برد و به‌طور ضمنی به آن‌ها اشاره می‌کند. مثلاً در جمله «این را بده به من» تعبیر کلمه «این» فقط با مراجعه به موقعیتی که این جمله در آن به کار رفته، امکان‌پذیر است.

گاهی یک عنصر زبانی حوزه معنایی وسیعی را دربرمی‌گیرد، اما موقعیت خارج مشخص می‌کند که کدام گوشه از این حوزه معنایی مورد توجه بوده است؛ مثلاً: «آتش کردن» در اشاره به سماور یا اجاق یا در اشاره به جوخه‌ای که دست به اسلحه برای اعدام محکومی ایستاده است، فرق می‌کند.

به تمامی چیزهایی که در موقعیت وجود دارد و به کاربرد زبان مربوط می‌شود، بافت غیرزبانی گفته می‌شود (باطنی، ۱۳۷۴: ۱۴۹).

گاهی نیز تغییر بافت موقعیت باعث می‌شود که یک جمله واحد دو معنا یا دو تعبیر متفاوت پیدا کند. مثلاً این جمله را در نظر بگیرید: «هوا رو به گرمی می‌رود». از این جمله در زمستان بعد از یک برف و سرمای شدید استنباط می‌شود که از شدت برف و سرما کاسته خواهد شد و درجه حرارت به چند درجه بالای صفر خواهد رسید؛ در حالی که مفهوم این جمله در اوایل تابستان این است که درجه حرارت احتمالاً از ۳۰ درجه تجاوز خواهد کرد و به زودی باید از وسایل خنک‌کننده مانند پنکه و کولر استفاده کرد» (باطنی، ۱۳۷۱: ۳۳-۳۲).

کتاب اسس و قواعد صنعة الترجمة برای اینکه تغییرات معنای کلمه را در بافت‌های مختلف نشان دهد، کلمه «عین» را ذکر کرده و معانی آن را در بافت‌های مختلف بررسی می‌کند:

«عین الماء: چاه / عین: جاسوس / عین المؤجرة: مکان / عین بها کل داء: کسی که عیوب بسیار دارد / عمد عین: به صورت عمدی / عبد عین: تحت کنترل / عین من الأعیان: یکی از بزرگان / اثر بعد عین: نابودی / قلیل العین: جمعیت اندک / عین حر: پرنده / عین بعین: انتقام..» (مصطفی، ۱۹۹۹: ۱۱۶)

چنان که پیداست ناآگاهی از بافت یا سیاق متن و بی‌توجهی به آن باعث عدم فهم معنا یا کج‌فهمی آن و یا دست کم به وجود آمدن ابهام در متن ترجمه می‌شود و اخلاق حرفه‌ای مترجم را زیر سؤال می‌برد، زیرا بدون برآورده شدن پیش‌نیازهای ترجمه، به سراغ ترجمه متن رفته است.

۱-۵. فرآیند ترجمه

دربارهٔ مراحل مواجهه با متن اصلی و پردازش و ترجمه آن، دیدگاه‌ها و نظرات گوناگونی تحت عنوان مراحل ترجمه ارائه شده است (ر. ک: ناظمیان، ۱۳۹۹: ۱۲). این مراحل را می‌توان در سه نوع پردازش خلاصه کرد: «پردازش واژگانی»، «پردازش مفهومی» و «پردازش بلاغی».

پردازش در سطح زبان و واژگان عبارت است از مواجهه مترجم با زبان متن در روند خطی و زبانی. به عنوان مثال، مشخص کردن معنای واژگان ناآشنا و یا تحلیل صرفی و نحوی و واژگانی متن مبدأ با بهره‌گیری از فرهنگ لغت و فرهنگ اصطلاحات مناسب.

پردازش مفهومی؛ یعنی درک معنا و مفهوم متن اصلی. در واقع مترجم در این مرحله معنای متن مبدأ را قبل از اجرای ترجمه به دست می‌آورد. به عنوان مثال، درک موضوع اصلی متن مبدأ و درک ارتباط منطقی بین اجزاء متن و ارائه همان موضوع و ایجاد ربط منطقی در متن مقصد.

پردازش در سطح بلاغی عبارت است از تحلیل بلاغی متن که شامل تحلیل متنی بلاغی و تحلیل بافتی بلاغی متن مبدأ و متن مقصد بوده که قرار است تولید شود. تحلیل متنی بلاغی به معنای تحلیل کارکرد بلاغی اجزاء متن است. به عنوان مثال، به دست آوردن استدلال متن، اطلاعات پیش زمینه‌ای و آغاز کردن ترجمه و تحلیل بافتی بلاغی به معنای تشخیص بافت و شرایط پیرامونی متن، به عنوان مثال نویسنده، خواننده و شرایط اجتماعی که متن در آن ایجاد شده و شرایط اجتماعی که متن مقصد قرار است در آن ایجاد شود (ر. ک: ساری و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۵).

بحث و نتیجه‌گیری

از این مقاله نتایج زیر به دست می‌آید:

- مسائل اخلاقی به ویژه امروزه که انتظارات افراد از خدمات ارائه شده در حرفهٔ ترجمه افزایش یافته، اهمیت ویژه‌ای دارد. میزان اعتمادی که مشتریان نسبت به مترجمان دارند و مسئولیت بسیار سنگین آنان، لزوم وجود استاندارد اخلاقی یکسان را ضرورت می‌بخشد. باید در انجام کار به اخلاق حرفه‌ای و منشور اخلاقی توجه ویژه‌ای داشته باشند.

- در این مقاله مجموع نظرات و آراء «حسام الدین مصطفی» به عنوان مؤلف کتاب «أسس و قواعد صنعة الترجمة» مورد توجه قرار گرفته است. وی خلاصه‌ای از تجارب علمی و نتایج پژوهش‌های نظری دو دهه و حاصل بررسی انواع مختلف فنون ترجمه به زبان‌های گوناگون را به رشته تحریر درآورده است.

- آشنایی با فرهنگ زبان مبدأ و پیدا کردن تخصص در حوزه‌ای خاص و جزئی در ترجمه از پیش‌نیازهای مهم ترجمه به شمار می‌رود. شناخت تفاوت زبان عربی رسمی با زبان مطبوعاتی و نیز آشنایی با اوضاع معاصر کشورهای عربی و نیز تفاوت انواع متون مطبوعاتی برای مترجم متون مطبوعاتی یک ضرورت است.

- متون دینی و متون حقوقی، اصطلاح‌محور هستند و سبک نگارش، شکل و نوع کلمات و اصطلاحات بسیار حائز اهمیت است. متن ادبی، نویسنده‌محور یا فرم‌محور است و شیوه بیان نویسنده در درجه اول اهمیت است و خواننده در آن‌ها در نظر گرفته نمی‌شود.

- عدم تخصص مترجمان و بی‌توجهی ناشران، تشابه نام اشخاص و اماکن مختلف، سهل‌انگاری در زمینه ضبط درست اسامی خاص، تفاوت حروف الفبای زبان‌های اروپایی با زبان‌های اصلی اسلامی، تبدیل تاریخ‌های قمری و میلادی و برعکس از چالش‌ها و آسیب‌های ترجمه متون تاریخی و جغرافیایی است.

- مترجم باید بافت داخلی؛ یعنی روابط بین کلمات و بافت خارجی؛ یعنی مناسبت‌های حاکم بر متن را دریابد، زیرا تغییر بافت باعث می‌شود یک جمله واحد دو معنا یا دو تعبیر متفاوت پیدا کند. عدم آگاهی از بافت باعث می‌شود معنا به درستی درک نشود و این از مصادیق زیر پا نهادن اخلاق حرفه‌ای است.

- مترجم در روند ترجمه باید پردازش‌های واژگانی، مفهومی و بلاغی را انجام دهد تا به این اطمینان برسد که اخلاق حرفه‌ای در عملیات ترجمه را رعایت کرده است.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم.

ORCID

Fatemeh Dini

<http://orcid.org/0000-0002-1613-7736>

Javad Asghari

<http://orcid.org/0000-0002-3825-4802>

منابع

- آل بویه لنگرودی، عبدالعلی. (۱۳۹۲). چالش‌های ترجمه شعر از عربی به فارسی با بررسی اشعاری از نزار قبانی، بدر شاکر سیاب و نازک الملائکه. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۳(۷)، ۱۳-۴۰.
- انوشیروانی، علیرضا. (۱۳۸۴). تعادل واژگانی در ترجمه متون دینی: راهکارها و چالش‌ها. *فصلنامه پژوهش زبان‌های خارجی*، ۲۸(۲)، ۱۹-۳۴.
- باطنی، محمدرضا. (۱۳۷۱). *پیرامون زبان و زبان‌شناسی*. تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.
- _____ (۱۳۷۴). *مسائل زبان‌شناسی نوین*. تهران: انتشارات آگاه.
- حسین‌زاده شانه‌چی، حسن. (۱۳۸۷). خطاهای رایج در ترجمه متون تاریخ و تمدن اسلامی. *مجله تخصصی تاریخ پژوهان*، ۴(۱۴)، ۲۹-۳۵.
- حسینیان، سیمین. (۱۳۹۹). *اخلاق حرفه‌ای در مشاوره*. تهران: انتشارات کمال تربیت.
- ساری، سارا، خوش سلیقه، مسعود و هاشمی، محمدرضا. (۱۳۹۱). مطالعه توصیفی فرآیند ترجمه مترجمان انگلیسی تازه‌کار ایرانی. *نشریه علمی - پژوهشی پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۲(۲)، ۴۳-۶۴.
- صبحی قراملکی، ناصر. (۱۳۹۸). *اخلاق حرفه‌ای*. چاپ اول. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- صفوی، کوروش. (۱۳۸۵). *آشنایی با معنی‌شناسی*. تهران: انتشارات پژوهش‌های کیوان.
- گنجیان‌خناری، علی. (۱۳۹۷). واکاوی چالش‌های ترجمه متن ادبی، بررسی تحلیلی نوع متن، اجزای متن و چالش خواننده. *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۸(۱۸)، ۹۵-۱۱۴.
- محمدرزاده یاغچی، شهناز. (۱۳۸۵). مشکلات مربوط به ترجمه متون حقوقی در ایران. *نشریه علمی - پژوهشی پژوهش‌های ادبیات معاصر جهان*، ۱۱(۳۵)، ۵۱-۵۹.
- محمودزاده، کامبیز. (۱۳۸۵). نگاهی بر عملکرد مترجم شفاهی. *مجله علمی - پژوهشی مطالعات ترجمه*، ۴(۱۵)، ۳۳-۴۳.
- مصطفی، حسام‌الدین. (۱۱۹۹). *أسس وقواعد صنعة الترجمة*. قاهره: منشورات منندی آخر الزمان.

ناظمیان، رضا. (۱۳۹۹). *روش‌هایی برای ترجمه از عربی به فارسی*. چاپ چهاردهم. تهران: انتشارات سمت.

نقی‌زاده، علاء. (۱۳۹۴). پیشنهاد واحد درسی «کارگاه ترجمه متون مطبوعاتی عربی» در جهت کارآفرینی برای دانشجویان رشته عربی. *مجله علمی- پژوهشی انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی*، (۳۷)، ۲۲۹-۲۴۴.

References

- Al-Buwayh Langroudi, A. (2013). Challenges of translating poetry from Arabic to Persian by examining poems by Nizar Qabbani, Badr Shakir Siab and Nazak Al-Malaika. *Journal of Translation Studies in Arabic Language and Literature*. 3(7). 13-40. [In Persian]
- Anoushirvani, A. (2005). Vocabulary balance in translating religious texts: Solutions and challenges. *Journal of Foreign Languages Research*. (28). 19-34. [In Persian]
- Batani, M. (1992). *On Language and Linguistics*. Tehran: Contemporary Culture.
- _____. (1995). *Modern linguistic issues*. Tehran: Agah Publications. [In Persian]
- Hosseinzadeh Shanechi, H. (2008). Common Mistakes in Translating Texts of Islamic History and Civilization. *Journal of Historians*, 4(14). 29-35. [In Persian]
- Hosseinian, S. (2020). *Professional ethics in counseling*. Tehran: Kamal Tarbiat Publications. [In Persian]
- Sari, S., Khosh Saligheh, M. and Hashemi, M, (2012). Descriptive study of the translation process of novice English translators. *Journal of Linguistic Research in Foreign Languages*. 2(2). 43-64. [In Persian]
- Sobhi Qara Maleki, N. (2019). *Professional Ethics*. First Edition. Tehran: University Publishing Center. [In Persian]
- Safavi, K. (2006). *Familiarity with semantics*. Tehran: Echo of Saturn. [In Persian]
- Ganjan Khanari, A. (2018). Analysis of literary translation challenges, analytical study of text type, text components and reader challenge. *Journal of Translation Studies in Arabic Language and Literature*. 8(18). 95-114. [In Persian]
- Mohammadzadeh Yaghchi, Sh. (2006). Problems related to the translation of legal texts in Iran. *Journal of Contemporary World Literature Research*. 11(35). 51-59. [In Persian]

- Mahmoudzadeh, K. (2006). A look at the performance of an interpreter. *Scientific-Research Journal of Translation Studies*. 4(15). 33-43. [In Persian]
- Mustafa, Hussam al-Din (1199 AD). *Basics and rules of translation*. Cairo: End-of-time publications. [In Arabic]
- Nazemian, R. (2020). *Methods for translating from Arabic to Persian*. Fourteenth edition. Tehran: Samt Publications. [In Persian]
- Naqizadeh, A. (2015). Proposing the course "Arabic Press Text Translation Workshop" for entrepreneurship for Arabic students. *Scientific-Research Journal of the Iranian Association of Arabic Language and Literature*. (37). 229-244. [In Persian]

استناد به این مقاله: دینی، فاطمه و اصغری، جواد. (۱۴۰۱). اخلاق حرفه‌ای، پیش‌نیازها و محدودیت‌های مترجم (فرهنگ و فن و بافت بر اساس کتاب اسس و قواعد صنعه الترجمة از حسام الدین مصطفی). *دوفصلنامه پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۲(۲۷)، ۲۰۱-۲۲۲. doi: 10.22054/RCTALL.2022.68352.1628

Translation Researches in the Arabic Language and Literature is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.